

Rapport
Opleidingsbeoordeling volgens Uitgebreid Kader

Bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst

Hogeschool Viaa

Inhoud van het verslag

1. Samenvatting van de beoordeling	2
2. Proces van beoordeling	5
3. Gegevens over de opleiding	8
4. Bevindingen, overwegingen en beoordeling per standaard.....	9
4.1 Standaard 1: Beoogde leerresultaten	9
4.2 Standaard 2: Programma; oriëntatie	10
4.3 Standaard 3: Programma; inhoud	11
4.4 Standaard 4: Programma; leeromgeving	12
4.5 Standaard 5: Instroom	13
4.6 Standaard 6: Personeel	14
4.7 Standaard 7: Voorzieningen	15
4.8 Standaard 8: Begeleiding.....	15
4.9 Standaard 9: Kwaliteitszorg	16
4.10 Standaard 10: Toetsing	17
4.11 Standaard 11: Gerealiseerde leerresultaten	18
5. Overzicht van beoordelingen.....	20
6. Aanbevelingen.....	21

1. Samenvatting van de beoordeling

Het visitatiepanel heeft de opleiding Bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst van Hogeschool Viaa beoordeeld aan de hand van het uitgebreide kader voor de opleidingsbeoordeling van 20 december 2016 van de NVAO. In deze samenvatting geeft het panel de voornaamste overwegingen weer die tot deze beoordeling hebben geleid.

Het panel acht de doelstelling van de opleiding studenten op te leiden om op professionele wijze op te treden als deskundig, pedagogisch en didactisch onderlegd leraar op het gebied van godsdienstonderwijs in het voortgezet onderwijs valide en relevant. De beoogde leerresultaten zijn naar de mening van het panel een passende vertaling van de doelstelling en sluiten naar behoren aan bij de landelijke profielen, zowel die van Godsdienst-pastoraal Werk als die inzake de leraar voortgezet onderwijs. Het panel heeft vastgesteld dat de beoogde leerresultaten zich op het bedoelde niveau van de bachelor bevinden. Het panel bepleit wel de internationale en interculturele ambities van de opleiding te versterken.

Alle beoogde leerresultaten komen in het curriculum aan de orde. Het panel is positief over de inhoud van het curriculum en ziet daarin een logische opbouw, in de vorm van de leerlijnen en in een oplopende moeilijkheidsgraad en toenemende keuzevrijheid voor de studenten. Het panel wil enkele aanbevelingen doen om het curriculum te verbeteren, zoals de integratie van de theologische en sociaal-agogische denkwijze versterken, innovatie en ondernemerschap een prominenter plaats geven, de afstemming tussen vakken en stages onder de loep nemen, omdat deze in sommige gevallen niet optimaal is en de praktijksituatie in het onderwijs als uitgangspunt nemen voor de inhoud van vakken.

Het panel beoordeelt de praktijkgerichtheid van het curriculum als goed. Zowel de stages als een aantal van de vakken dragen daaraan bij. Het panel acht de verbinding van de docenten met de beroepspraktijk een sterk punt van de opleiding. Ook is het panel positief over de rol die het Praktijkcentrum en het lectoraat Samenlevingsvraagstukken voor studenten en docenten in de opleiding spelen als brug naar het werkveld. Wel vindt het panel het aandeel praktijkgericht onderzoek in het curriculum aan de bescheiden kant en bepleit daarom uitbreiding daarvan. Het nieuwe curriculum kan daartoe een goede aanzet geven.

De vormgeving van het curriculum is naar behoren afgestemd op deeltijdstudenten. Het panel acht de keuze van werkvormen verantwoord en beoordeelt de interactie tussen docenten en studenten als meer dan voldoende. De gemiddelde grootte van de groepen en het aantal contacturen wijzen in de richting van een passende vormgeving. De opleiding voldoet aan het beginsel van *student-centred learning*, onder meer doordat de studenten het eigen leerproces in handen nemen.

Het panel beoordeelt de toelatingseisen als passend voor deze opleiding. Ook heeft het panel vastgesteld dat vrijstellingen door de examencommissie verantwoord worden verleend. Wel raadt het panel aan de voorlichting aan aankomende studenten onder de loep te nemen, opdat studenten weten welke plaats theologie in de opleiding heeft en opdat zij weten dat hen in de opleiding wordt gevraagd te reflecteren op de eigen geloofsovertuiging.

De organisatie van de opleiding is voldoende. Het panel is te spreken over het intensieve overleg dat de docenten over de inhoud van de opleiding voeren. De vakinhoudelijke en didactische kwaliteiten van de docenten zijn naar behoren. Ook heeft het panel een sterke betrokkenheid bij de docenten waargenomen. Wel raadt het panel aan aanvullend tijd te besteden aan de begeleiding en beoordeling van onderzoek. De opleiding is dat al voornemens, blijkens onder meer het structureel belegd hebben van kalibreersessies.

Ook wil het panel bepleiten na te gaan of binnen het team van docenten het beginsel van open orthodoxie versterkt kan worden. Omdat de werkdruk hoog is, raadt het panel aan te onderzoeken of efficiencywinst kan worden geboekt, bijvoorbeeld door het aantal commissies te beperken.

De onderwijsruimten en de geboden faciliteiten zijn beslist naar behoren voor het onderwijs. Ook acht het panel de informatievoorziening aan de studenten volledig en inzichtelijk. Naar de mening van het panel is de begeleiding van de studenten goed. De studenten en de docenten vormen een hechte gemeenschap. De studenten kunnen zich niet alleen tot hun docenten en de studieloopbaanbegeleider wenden maar kunnen daarnaast gebruik maken van de diensten van het decanaat en pastoraat.

Het panel beschouwt het systeem van kwaliteitszorg van de opleiding als naar behoren en waardeert de bevordering van de kwaliteitscultuur in de gesprekken met studenten en docenten. Het kwaliteitssysteem omvat ook periodieke evaluaties en verbetermaatregelen. Het panel beveelt wel aan de positie en samenstelling van de opleidingscommissie te toetsen aan de toepasselijke wetgeving. De opleiding is op een gewetensvolle wijze ingegaan op de aanbevelingen van de vorige visitatie.

Het panel acht het beleid inzake toetsing en beoordeling van de opleiding naar behoren. Ook is het panel te spreken over de keuze van de toetsvormen die aansluiten op de verschillende, te toetsen leerstof. Het panel acht de maatregelen om de validiteit en betrouwbaarheid van de toetsen te waarborgen ruim voldoende. Wel vond het panel in de uitwerking daarvan de beoordeling van de onderzoeksprojecten door de examinatoren niet altijd goed navolgbaar en de becijfering soms niet duidelijk genoeg onderbouwd. Daarom beveelt het panel aan dat zorgvuldiger te doen. Ook zou de opleiding volgens het panel onderzoeksprojecten in groepen ofwel moeten afschaffen ofwel de individuele prestatie strikter moeten beoordelen. Het panel is te spreken over de taakopvatting van de examencommissie en de wijze waarop deze invulling aan haar verantwoordelijkheden geeft.

Het panel acht de toetsen van de vakken qua inhoud en diepgang naar behoren. De taalkundige uitvoering van de beide eindwerken, het onderzoeksproject en het profielwerkstuk is voor verbetering vatbaar. Het panel bepleit daar meer aandacht aan te besteden. Het panel beveelt daarnaast aan de opdracht van het profielwerkstuk strikter in de zin van de *Bildung* van studenten formuleren om zo meer recht te doen aan de aard van dat werkstuk.

Het panel is van oordeel dat de te verwachten ingrediënten waaronder hoofdvraag en deelvragen wel in de onderzoeksprojecten zijn opgenomen. De analyse zou in de ogen van het panel evenwel scherper moeten zijn en de reflectie zou sterker aangezet moeten worden. Het onderzoek zou strakker opgezet moeten worden vanuit het theoretisch kader en de onderzoeksvragen. Meer samenhang van onderzoeksvragen, methodologie, uitvoering van het onderzoek en de conclusies is gewenst. Ook mist het panel de integratie van de sociaal-agogische en theologische benadering in de projecten. Het panel heeft één onderzoeksproject binnen de tien bestudeerde als onvoldoende beoordeeld, ook als daarbij van de eigen beoordelingscriteria van de opleiding werd uitgegaan. Bij een aantal van de door het panel als voldoende beoordeelde projecten vond het panel de beoordeling van de opleiding zelf te hoog. Enkele onderzoeksprojecten bestonden uit alleen een literatuurstudie. Het panel acht deze vorm ontoereikend voor eindwerken van deze opleiding.

Het panel wijst op de tevredenheid onder alumni en vertegenwoordigers van het beroepenveld als een teken dat de opleiding aan de eisen van het werkveld beantwoordt.

Het panel dat de beoordeling van de opleiding Bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst van Viaa heeft uitgevoerd, komt tot het oordeel voldoende voor deze opleiding en adviseert de NVAO een positief besluit over de accreditatie van deze opleiding te nemen.

Het panel heeft één van de standaarden als onvoldoende beoordeeld. Met het oog op de verbetering van deze standaard adviseert het panel aan de NVAO de opleiding een herstelperiode op te leggen. Het panel is de overtuiging toegedaan dat de opleiding in staat zal zijn de gewenste verbetering binnen een periode van twee jaar te realiseren.

Rotterdam, 5 februari 2018

Prof. dr. W. van Vlastuin
voorzitter

drs. W. Vercouteren
secretaris

2. Proces van beoordeling

Evaluatiebureau Certiked VBI heeft het verzoek ontvangen van de Hogeschool Viaa om een beoordeling uit te voeren van de opleiding Bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, hierna te noemen de opleiding Bachelor Godsdienst Leraar, in het kader van de procedure met het oog op de accreditatie van de opleiding van de NVAO. De beoordeling is uitgevoerd op basis van het uitgebreide kader voor de opleidingsbeoordeling van 20 december 2016 (Staatscourant nr. 69458).

In het kader van de visitatiegroep waarvan de opleiding deel uitmaakt, is over de gewenste samenstelling van het panel gesproken. De opleidingen binnen de visitatiegroep hebben een long list opgesteld waaruit een short list is afgeleid. De samenstelling van het visitatiepanel voor de beoordeling van deze opleiding is daarop gebaseerd. Aldus is het panel dat de beoordeling van de opleiding op zich zou nemen tot stand gekomen.

Na overleg met de instelling heeft Certiked de beoogde leden van het visitatiepanel uitgenodigd in het panel zitting te nemen. De panelleden hebben daarop positief geantwoord. Het panel bestond uit de volgende personen:

- Prof. dr. W. van Vlastuin, hoogleraar Theologie en Spiritualiteit van het gereformeerd protestantisme, Vrije Universiteit (voorzitter);
- Dr. A. de Kock, universitair docent Educatie en Catechetiek en medewerker Onderzoekscentrum voor Jeugd, Kerk en Cultuur, Protestantse Theologisch Universiteit (panellid);
- J.C. Wessels Mth, directeur en algemeen secretaris van MissieNederland (panellid);
- L. van Laar, student Bachelor Wijsbegeerte, Universiteit Leiden en Bachelor Muziekwetenschap, Universiteit van Amsterdam (student-lid).

Als procescoördinator/secretaris namens Certiked trad op drs. W. Vercouteren.

Certiked heeft namens de opleiding de samenstelling van het panel ter goedkeuring voorgelegd aan de NVAO. De NVAO heeft haar goedkeuring verleend.

De procescoördinator van Certiked heeft ter voorbereiding op de visitatie een bezoek gebracht aan de opleiding. Bij die gelegenheid is tussen de vertegenwoordigers van de opleiding en de procescoördinator gesproken over de opbouw en de structuur van de zelfevaluatie en de onderwerpen die daarin aan de orde zouden moeten komen. Ook is over de agenda van het locatiebezoek van gedachten gewisseld. Tot slot is de planning van de werkzaamheden ter voorbereiding op het locatiebezoek doorgenomen.

Tijdens het proces van voorbereiding voorafgaande aan het locatiebezoek is geregeld contact geweest tussen de opleiding en de procescoördinator om zaken meer in detail op elkaar af te stemmen. De activiteiten zijn uitgevoerd zoals in de planning afgesproken is. De opleiding heeft de agenda voor het locatiebezoek goedgekeurd. Een conceptversie van de zelfevaluatie is doorgenomen op de punten van volledigheid en inzichtelijkheid.

De opleiding heeft een lijst met eindwerken van afgestudeerden van de jaren 2015 tot 2017 toegezonden. Het ging daarbij om twee onderscheiden eindwerken van elk van de afgestudeerden. Daaruit heeft de procescoördinator van elk van deze eindwerken 10 eindwerken geselecteerd. Naast deze 10 eindwerken zijn ook 10 eindwerken geselecteerd van de opleiding Bachelor Godsdienst-pastoraal Werk van Hogeschool Viaa. Deze opleiding valt onder dezelfde examencommissie en bij deze opleiding zijn grotendeels dezelfde docenten betrokken. De selectie was gebaseerd op een verdeling van cijfers die overeenkomt met de verdeling van de cijfers in de oorspronkelijk aangeboden lijst.

De voorzitter van het visitatiepanel en de procescoördinator hebben voorafgaande aan het locatiebezoek met elkaar gesproken. Daarbij is het profiel van de voorzitter van visitatiepanels besproken. De voorzitter is over het profiel ingelicht en heeft zich aan de hand van vragen en antwoorden het profiel en de eisen die aan voorzitters van visitatiepanels worden gesteld, eigen gemaakt. De voorzitter en de procescoördinator hebben de aanpak van de visitatie besproken en zijn daarbij tot afspraken onder meer over de taakverdeling gekomen. Daarbij is door de procescoördinator ook aangegeven op welke momenten in het visitatieproces de voorzitter in de uitvoering van haar taken een beroep op de procescoördinator zou kunnen doen.

De voorzitter en de leden van het panel hebben tijdig voorafgaande aan het locatiebezoek de zelfevaluatie met de daarbij behorende bijlagen van de opleiding ontvangen. In de zelfevaluatie was een hoofdstuk van de studenten opgenomen. De expertleden binnen het panel hebben daarnaast een aantal van de geselecteerde eindwerken toegezonden gekregen.

De procescoördinator heeft de eerder aangezochte panelleden benaderd om hen in te lichten over het proces van visitatie en hen uit te nodigen hun eerste en voorlopige bevindingen en vragen die zij aan de vertegenwoordigers van de opleiding zouden willen stellen, te verzamelen en toe te sturen. De leden van het panel hebben dat gedaan. Voorafgaande aan het locatiebezoek heeft het panel een intern overleg gevoerd. Daarbij hebben de panelleden hun voorlopige bevindingen uitgewisseld, hun bevindingen over de eindwerken onderling gedeeld, de opgestelde vragen doorgenomen en aan de hand van de agenda het locatiebezoek voorbereid.

Het locatiebezoek aan de opleiding vond plaats op 20 en 21 november 2017. Het bezoek is uitgevoerd in overeenstemming met de vooraf vastgestelde agenda. Tijdens het bezoek is zowel gesproken met vertegenwoordigers van deze opleiding als van de opleiding Bachelor Godsdienst-pastoraal Werk. Het panel heeft op de dag van het locatiebezoek met alle geledingen van de opleiding kunnen spreken, zijnde de vertegenwoordigers van het bestuur van de instelling, het management van de opleiding, de aan de opleiding verbonden docenten, de studenten en leden van de opleidingscommissie van de opleiding, alumni van de opleiding, vertegenwoordigers van het betrokken beroepenveld, lectoren en onderzoekers op dit gebied, leden van de examencommissie en toetscommissie, leden van de kwaliteitscommissie en vertegenwoordigers van het decanaat en pastoraat. Vertegenwoordigers van de opleiding en het visitatiepanel hebben een ontwikkelgesprek gevoerd, gericht op de mogelijke verdere ontwikkeling van de opleiding.

In het besloten overleg aan het einde van het locatiebezoek heeft het panel de bevindingen gewogen en de overwegingen opgesteld op basis van het informatiedossier, de bestudeerde eindwerken de gevoerde gesprekken. Vervolgens is het oordeel over de verschillende standaarden en de opleiding als geheel opgesteld. Aan het einde van het locatiebezoek is dit oordeel op hoofdlijnen aan het management van de opleiding kenbaar gemaakt.

Omdat de visitatiepanels voor de beoordeling van de verschillende opleidingen binnen de visitatiegroep HBO Theologie en Levensbeschouwing van elkaar verschillen, was volgens de NVAO afstemming tussen deze deelpanels gewenst. De afstemming tussen de deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door de overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. Daarnaast is de afstemming tussen de panels geborgd door de inzet van getrainde voorzitters en door de ondersteuning van zo veel mogelijk dezelfde secretaris vanuit de verschillende evaluatiebureaus.

Na het locatiebezoek heeft de secretaris een conceptrapport van bevindingen, overwegingen en conclusies opgesteld. De leden van het panel hebben daarop hun commentaar gegeven. Nadat de secretaris deze opmerkingen had verwerkt, heeft hij het conceptrapport voor feitelijke onjuistheden aan de opleiding voorgelegd. Na verwerking hiervan is het definitieve rapport aan de opleiding verzonden.

3. Gegevens over de opleiding

Administratieve gegevens van de opleiding

Naam opleiding in Croho:	B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst
Oriëntatie en niveau opleiding:	Bachelor Hoger Beroepsonderwijs
Aantal studiepunten:	240 EC
Afstudeerrichtingen:	Geen
Locatie:	Zwolle
Variant:	Deeltijd
Registratienummer in Croho:	35441

Administratieve gegevens van de instelling

Naam instelling:	Viaa
Status instelling:	Rechtspersoon Hoger Onderwijs
Instellingstoets kwaliteitszorg:	Niet aangevraagd

Opmerking over de opleiding

Het curriculum van de opleiding bevindt zich in een fase van transitie. Tot en met dit studiejaar is er alleen in het vierde jaar sprake van het bestaande of oude curriculum. Vanaf volgend jaar zal het curriculum vernieuwd zijn. Het nieuwe curriculum bouwt voort op het bestaande curriculum. Wel zal daarin nog meer aandacht uitgaan naar de beroepspraktijk en het praktijkgericht onderzoek. Ook zal het onderwijs in grotere eenheden aangeboden worden. Daarnaast zal de opleiding het onderwijs deels verzorgen in samenwerking met de opleiding Bachelor Social Work, die net als de beoordeelde opleiding tot de Academie Social Work & Theologie van Hogeschool Viaa behoort.

Omdat van het bestaande curriculum de resultaten bekend zijn, heeft het panel gemeend er goed aan te doen het bestaande curriculum te beoordelen. Waar sprake is van het curriculum van de opleiding, wordt het bestaande curriculum bedoeld. Daar waar uitspraken worden gedaan over het nieuwe curriculum, zal dat expliciet worden opgemerkt.

Het panel heeft gezien dat in het nieuwe curriculum aanpassingen zijn aangebracht die tot verbeteringen kunnen leiden. Voorbeelden daarvan zijn meer aandacht voor innovatie en ondernemerschap, een betere voorbereiding op het uitvoeren van het praktijkgericht onderzoek en het verplicht stellen van de individuele uitvoering van de onderzoeksprojecten.

4. Bevindingen, overwegingen en beoordeling per standaard

4.1 Standaard 1: Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

De doelstelling van de opleiding Bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, hierna te noemen de opleiding Godsdienst Leraar, is studenten op te leiden tot leraar godsdienstonderwijs. De afgestudeerden worden opgeleid om op professionele wijze op te treden als deskundig, pedagogisch en didactisch onderlegd leraar op het gebied van godsdienstonderwijs in het voortgezet onderwijs.

De opleiding heeft binnen de doelstelling speerpunten geformuleerd. Zo beoogt zij studenten een open houding bij te brengen bij het tegemoet treden van (ook andersdenkende) individuen en groepen. Daarnaast heeft de opleiding als doel de theologische en sociaal-agogische denkwijze te verbinden. De opleiding wil sterk op de praktijk gericht zijn. Tenslotte wil de opleiding de studenten innovatie en ondernemerschap bijbrengen om te zoeken naar een nieuwe invulling van activiteiten in het beroepenveld.

De doelstelling van de opleiding is omgezet in een aantal beoogde leerresultaten. De opleiding heeft laten zien dat deze leerresultaten overeenstemmen met enerzijds het landelijke competentieprofiel en de landelijke kennisbasis voor Godsdienst-pastoraal Werk en anderzijds is afgestemd op de competenties voor de lerarenopleidingen voortgezet onderwijs, de zogenoemde SBL-competenties.

Ook heeft de opleiding in de vorm van een tabel de overeenstemming tussen de beoogde leerresultaten en de Dublin descriptoren voor het niveau van de bachelor gepresenteerd. Uit deze tabel is af te leiden dat de gezamenlijke beoogde leerresultaten met de vijf Dublin descriptoren voor het niveau van de bachelor overeenstemmen.

Inzake internationalisering volgt de opleiding het beleid van Hogeschool Viaa. Samen met de opleiding Bachelor Social Work die ook behoort tot de Academie Social Work & Theologie van de hogeschool werkt de opleiding aan de uitvoering van dat beleid. Nu reeds gaan studenten naar het buitenland en komen buitenlandse studenten naar de hogeschool. In het nieuwe curriculum dat dezer jaren ingevoerd wordt, zijn de mogelijkheden voor een deel van de studie in het buitenland nog groter.

Overwegingen

Het panel onderschrijft de doelstelling van de opleiding als zijnde valide en relevant.

Het panel acht de beoogde leerresultaten een passende vertaling van de doelstelling. Deze leerresultaten sluiten volgens het panel naar behoren aan bij de landelijke profielen, zowel die van Godsdienst-pastoraal Werk als die inzake de leraar voortgezet onderwijs. Ook heeft het panel vastgesteld dat de beoogde leerresultaten zich op het bedoelde niveau van de bachelor bevinden.

Het panel bepleit de internationale en interculturele ambities van de opleiding te versterken, verder te gaan dan een deel van de studie in het buitenland aan te bieden en te streven naar het opleiden van studenten tot professionals die van betekenis zijn in een globaliserende wereld.

Beoordeling van de standaard

Op grond van de bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 1 *Beoogde leerresultaten* als voldoende.

4.2 Standaard 2: Programma; oriëntatie

Standaard 2. Het programma maakt het mogelijk om passende professionele onderzoeks- en beroepsvaardigheden te realiseren.

Bevindingen

De opleiding kent vier leerlijnen waarvan twee gericht zijn op de beroepsvaardigheden. Dat zijn de leerlijnen *Praktijk* en *Beroepsvorming*. In de leerlijn *Praktijk* lopen de studenten stage en volgen vakken die op de beroepspraktijk gericht zijn. De stages zijn deel van alle vier studiejaren waarbij ze in de latere jaren omvangrijker zijn dan die in de eerste jaren. Van de studenten wordt in de stages een toenemende zelfstandigheid verwacht. In de leerlijn *Beroepsvorming* verwerven de studenten onder meer reflectieve vaardigheden en vaardigheden inzake coaching volgens landelijke normen. De aansluiting van de opleiding op de beroepspraktijk krijgt ook vorm in de beroepenveldcommissie voor de opleidingen Godsdienst-pastoraal Werk en Godsdienst Leraar samen. Deze commissie heeft onder meer meegewerkt aan de totstandkoming van het nieuwe curriculum.

De studenten en docenten van de opleiding hebben ook toegang tot het werkveld via het Praktijkcentrum. Dit centrum, dat een samenwerking is van de hogeschool, de Theologische Universiteit Kampen en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), richt zich op onderzoek en advies in het werkveld. Vier docenten binnen de opleiding hebben een aanstelling bij het Praktijkcentrum.

In het curriculum zijn vakken opgenomen die tot doel hebben de studenten met het doen van onderzoek vertrouwd te maken. Dat geldt met name de vakken Onderzoeksmethodologie Kwalitatief en Onderzoeksmethodologie Kwantitatief. Aan het einde van het curriculum dienen de studenten een praktijkgericht onderzoeksproject uit te voeren. Op de scholen waar de studenten stage lopen, kunnen zij ook onderzoek doen en onderzoeksprojecten uitvoeren. De docenten van de opleiding hebben nauwe contacten met deze scholen en kunnen van daaruit ook de onderzoeksprojecten begeleiden. De studenten kunnen dat ook via het Praktijkcentrum of via het lectoraat Samenlevingsvraagstukken doen. Het lectoraat heeft onderzoekslijnen uitgezet waarbinnen de studenten hun onderzoeksproject moeten schrijven.

Overwegingen

Het panel beoordeelt de praktijkgerichtheid van het curriculum als goed. Zowel de stages als een aantal van de vakken dragen daaraan bij.

Het panel beschouwt de docenten als zijnde sterk verbonden aan de beroepspraktijk en het panel acht dat een sterk punt van de opleiding. Ook is het panel positief gestemd over de rol die het Praktijkcentrum en het lectoraat Samenlevingsvraagstukken voor de studenten en docenten in de opleiding spelen als brug naar het beroepenveld.

Het panel acht het aandeel praktijkgericht onderzoek in het curriculum aan de bescheiden kant en bepleit daarom uitbreiding daarvan. Het nieuwe curriculum kan daartoe een goede aanzet geven.

Beoordeling van de standaard

Op grond van de bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 2 *Programma; oriëntatie* als voldoende.

4.3 Standaard 3: Programma; inhoud

Standaard 3. De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

Het curriculum van de opleiding is gestructureerd volgens vier leerlijnen, zijnde Praktijk, Theologische vorming, Sociale wetenschap en Beroepsvorming. Alle vakken en de stages zijn gerangschikt binnen één van deze leerlijnen. Zoals onder standaard 2 gezegd, is de relatie met de beroepspraktijk dominant in de eerste en de laatste leerlijn. In de leerlijn Theologische vorming worden vakken theologie, ethiek en hermeneutiek aangeboden. In de leerlijn Sociale wetenschap worden vakken verzorgd op het gebied van kerk en samenleving, sociologie en psychologie. De studenten lopen in het begin van het vierde jaar nog een stage (20 EC) binnen de verplichte minor Godsdienst Leraar. Aan het einde van het curriculum schrijven de studenten het profielwerkstuk en voeren ze het onderzoeksproject uit, voorafgegaan door een literatuurstudie. In het nieuwe curriculum legt de opleiding meer de nadruk op de praktijk en het praktijkgerichte onderzoek en biedt vakken samen met de Bacheloropleiding Social Work aan.

De opleiding heeft in de vorm van tabellen de overeenstemming tussen de beoogde leerresultaten en de landelijke kennisbasis enerzijds en het curriculum anderzijds getoond.

De opleidingen Bachelor Godsdienst-pastoraal Werk en Bachelor Godsdienst Leraar hebben een aantal vakken gemeenschappelijk waaronder het gehele eerste jaar. Sommige vakken zijn gemeenschappelijk maar worden naar de afzonderlijke opleidingen ingekleurd. De onderdelen die daadwerkelijk verschillen zijn in totaal 76 EC. Studenten die beide opleidingen willen afronden, hebben te maken met een studielast van 316 EC.

Overwegingen

Het panel is positief over de inhoud van het curriculum en ziet daarin ook een logische opbouw, in de vorm van de leerlijnen en in een oplopende moeilijkheidsgraad en toenemende keuzevrijheid voor de studenten. Het panel wil desondanks enkele aanbevelingen doen om het curriculum te verbeteren:

- De integratie van de theologische en de sociaal-agogische denkwijze versterken.
- De elementen innovatie en ondernemerschap een prominenter plaats geven.
- De afstemming tussen de vakken en de stages onder de loep nemen, omdat deze in sommige gevallen niet optimaal is.
- De praktijksituatie in het onderwijs als uitgangspunt nemen voor de inhoud van vakken. Zo moet bijvoorbeeld de schoolklas bepalend zijn bij het vak *Groepsdynamica*.

Het panel heeft zich ervan vergewist dat het curriculum van de opleiding overeenstemt met de beoogde leerresultaten en dat alle beoogde leerresultaten in het curriculum aan de orde komen.

Beoordeling van de standaard

Op grond van de bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 3 *Programma; inhoud* als voldoende.

4.4 Standaard 4: Programma; leeromgeving

Standaard 4. De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

De opleiding wordt aangeboden in deeltijd. De roostering van de colleges is aangepast aan de situatie van de deeltijdstudenten. De colleges voor de deeltijdstudenten zijn steeds op een vaste dag gepland.

De werkvormen bestaan enerzijds uit hoorcolleges en anderzijds uit instructiecolleges. Het aantal contacturen is in de eerste twee studiejaar ongeveer 10 uren per week. De gemiddelde groepsgrootte in de colleges is klein, zoals moge blijken uit de student-docentratio die 14,4 bedraagt.

De interactie tijdens de colleges en daarbuiten tussen de studenten en de docenten is intensief. Van de studenten wordt in de loop van het curriculum een toenemende zelfstandigheid in het vormgeven van het leerproces gevraagd.

Overwegingen

Het panel is van mening dat de vormgeving van het curriculum naar behoren is afgestemd op de deeltijdstudenten.

Het panel acht de keuze van werkvormen verantwoord en beoordeelt de interactie tussen docenten en studenten als zeker voldoende. Zowel de gemiddelde grootte van de groepen als het aantal contacturen wijzen in de richting van een passende vormgeving van het curriculum.

Het panel heeft de overtuiging dat de opleiding voldoet aan het beginsel van *student-centred learning*, onder meer door de studenten het eigen leerproces in handen te laten nemen.

Beoordeling van de standaard

Op grond van de bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 4 *Programma; leeromgeving* als voldoende.

4.5 Standaard 5: Instroom

Standaard 5. Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Bevindingen

Het aantal instromende studenten in de opleiding varieert in de jaren 2011 tot 2016 van 0 tot 7 studenten en is gemiddeld bij benadering 3 studenten per jaar. De opleiding is zeer klein. Wel zijn er studenten Godsdienst-pastoraal Werk zijn die de opleiding Godsdienst Leraar geheel of gedeeltelijk ernaast doen. Een deel daarvan krijgt ook daadwerkelijk twee diploma's. Hierdoor zijn de colleges Godsdienst Leraar beter bezocht dan genoemde statistieken doen vermoeden.

Om tot de opleiding toegelaten te worden, dienen de studenten te voldoen aan de toelatingseisen. Deze zijn een afgeronde opleiding mbo-4, havo of vwo. Studenten met een vwo-diploma of met een havo-diploma met een gemiddeld cijfer hoger dan 8, kunnen een versneld curriculum volgen. Studenten die ouder dan 21 jaar zijn en niet aan de vooropleidingseisen voldoen, kunnen een toelatingsexamen afleggen. Studenten die een verwante hbo-opleiding hebben afgerond, kunnen vrijstellingen voor vakken krijgen. De examencommissie verleent de vrijstellingen.

De opleiding licht de studenten vooraf over de inhoud van de opleiding in. Er zijn studenten die een vooral theologische gerichte opleiding verwachten en dan verrast worden door het sociaal-agogische gehalte van de opleiding. Het is niet zo dat zij de theologie afwezig vinden.

Overwegingen

Het panel beoordeelt de toelatingseisen als passend voor deze opleiding. Ook heeft het panel vastgesteld dat vrijstellingen door de examencommissie worden verleend en dat zulks verantwoord gebeurt.

Het panel raadt de opleiding aan de voorlichting aan aankomende studenten onder de loep te nemen, opdat studenten duidelijk is welke plaats theologie in de opleiding inneemt en opdat hen ook duidelijk wordt dat van hen wordt gevraagd te reflecteren op hun eigen geloofsovertuiging.

Beoordeling van de standaard

Op grond van de bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 5 *Instroom* als voldoende.

4.6 Standaard 6: Personeel

Standaard 6. Het docententeam is gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma en de omvang ervan is toereikend.

Bevindingen

De verantwoordelijkheid voor de opleiding is in handen van de directeur van de Academie Social Work & Theologie van de hogeschool. Met de directe aansturing van de opleiding is de opleidingscoördinator belast. Het docententeam bestaat uit enerzijds de kerndocenten en anderzijds overige docenten die weliswaar geen kerndocent zijn maar wel nauw bij de opleiding betrokken zijn. De kerndocenten overleggen maandelijks met elkaar over de inhoud en de organisatie van de opleiding. Daarnaast is er vaak informeel overleg tussen docenten.

Het docententeam voor deze opleiding en de opleiding Godsdienst-pastoraal Werk bestaat uit negen kerndocenten en 13 nauw betrokken overige docenten. De docenten zijn inhoudelijk gekwalificeerd voor het vak of de vakken die zij geven. Van de kerndocenten heeft 75 % een masterdiploma. Van de gezamenlijke docenten is 76 % afgestudeerd op masterniveau. Een aantal docenten is gepromoveerd. De docenten hebben behoorlijke ervaring in het lesgeven. Van de kerndocenten heeft bijna de helft een aanvullende didactische kwalificatie en zijn twee bezig deze te behalen.

De werkdruk onder de docenten is hoog. De afgelopen jaren leidde dat tot relatief veel uitval. Dat is nu minder het geval, alhoewel de werkdruk nog steeds hoog is.

Overwegingen

De organisatie van de opleiding is in de ogen van het panel naar behoren ingericht. Het panel is te spreken over het intensieve overleg dat de docenten over de inhoud van de opleiding voeren.

Het panel acht de vakinhoudelijke en didactische kwaliteiten van de docenten naar behoren. Ook heeft het panel een sterke betrokkenheid bij de docenten waargenomen. Wel raadt het panel aan aanvullend tijd te besteden aan de begeleiding en beoordeling van onderzoek. De opleiding is dat al voornemens, blijkens onder meer het gestructureerd belegd hebben van kalibreersessies. Ook wil het panel bepleiten na te gaan of binnen het docententeam het beginsel van open orthodoxie versterkt kan worden.

Omdat de werkdruk hoog is, beveelt het panel aan te onderzoeken of efficiencywinst kan worden geboekt, bijvoorbeeld door het aantal commissies te beperken.

Beoordeling van de standaard

Op grond van de bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 6 *Personeel* als voldoende.

4.7 Standaard 7: Voorzieningen

Standaard 7. De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

Het panel is door vertegenwoordigers van de opleiding rondgeleid in het gebouw van de hogeschool en heeft tijdens deze rondleiding de onderwijsruimten en de faciliteiten voor de studenten waaronder de mediatheek kunnen zien.

Overwegingen

Het panel beoordeelt de onderwijsruimten en de aan de studenten en docenten geboden faciliteiten als zijnde beslist naar behoren voor het onderwijs van de opleiding.

Beoordeling van de standaard

Op grond van de bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 7 *Voorzieningen* als voldoende.

4.8 Standaard 8: Begeleiding

Standaard 8. De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

De opleiding biedt de studenten een studiegids, een afstudeergids en het studentenstatuut aan waarin de voor de studenten belangrijke informatie over de organisatie en de inhoud van de opleiding opgenomen is. Deze informatie wordt regelmatig tijdens mondelinge voorlichtingsbijeenkomsten toegelicht.

De begeleiding van de studenten bestaat naast de directe begeleiding door de docenten in de persoon van de studentcoördinator en de vaste studieloopbaanbegeleider met wie iedere student viermaal per jaar een individueel gesprek voert. In het derde jaar hebben deze gesprekken de vorm van supervisie en in het vierde jaar hebben ze de vorm van intervisie. De gesprekken gaan over de persoonlijke ontwikkeling van de student en over de behaalde studieresultaten. Bij diepgaander vraagstukken kunnen studenten zich via de studieloopbaanbegeleider wenden tot de studentendecaan of de studentenpastor.

Tijdens de laatste fase van de opleiding ziet de afstudeercoördinator op de voortgang van de studenten toe en begeleidt hen om het onderzoeksproject binnen de gestelde tijd af te maken.

Het decanaat zorgt voor de begeleiding en eventuele extra faciliteiten voor studenten met een functiebeperking. Het panel heeft gehoord dat deze begeleiding goed georganiseerd is.

Overwegingen

Het panel acht de informatievoorziening aan de studenten in de vorm van het schriftelijke materiaal en de eventuele mondelinge toelichting daarop volledig en inzichtelijk.

Naar de mening van het panel is de begeleiding van de studenten goed. De studenten en de docenten van de opleiding vormen een hechte gemeenschap. De studenten kunnen zich niet alleen tot hun docenten en de studieloopbaanbegeleider wenden maar kunnen daarnaast ook gebruik maken van de diensten van het decanaat en pastoraat.

Het panel waardeert de begeleiding en ondersteuning van studenten met een functiebeperking.

Beoordeling van de standaard

Op grond van de bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 8 *Begeleiding* als goed.

4.9 Standaard 9: Kwaliteitszorg

Standaard 9. De opleiding kent een expliciete en breed gedragen kwaliteitszorg, bevordert de kwaliteitscultuur en is gericht op ontwikkeling.

Bevindingen

De kwaliteitszorg voor de opleiding wordt uitgevoerd volgens het Kwaliteitshandboek van de Academie Social Work & Theologie. De kwaliteitscommissie van de Academie is ingesteld om de kwaliteitscultuur en de kwaliteitsborging te bevorderen.

De instrumenten die de kwaliteitscommissie inzet om de kwaliteit te bevorderen en te bewaken, zijn schriftelijke evaluaties onder studenten, gesprekken met studenten en gesprekken met docenten en examinatoren. Daarnaast volgt de kwaliteitscommissie de verbeteringen die als gevolg van gesprekken en schriftelijke evaluaties ondernomen kunnen worden.

Naast de kwaliteitscommissie kent de opleiding een opleidingscommissie en een examencommissie. Op de laatste wordt bij standaard 10 ingegaan. De opleidingscommissie bestaat uit acht studenten en één docent. De commissie wordt door de kwaliteitscommissie ingelicht over de acties die zijn ondernomen.

De opleiding heeft de aanbevelingen die bij de afgelopen visitatie gedaan zijn, in beschouwing genomen en heeft acties uitgezet om aan deze aanbevelingen gevolg te geven. De opleiding heeft de lijst van aanbevelingen en ondernomen acties aan het panel ter beschikking gesteld.

Overwegingen

Het panel beschouwt het systeem van kwaliteitszorg van de opleiding als naar behoren. Daarbij waardeert het panel de bevordering van de kwaliteitscultuur in de gesprekken met studenten en docenten. Het systeem van kwaliteitszorg omvat naar de waarneming van het panel ook periodieke evaluaties en mogelijke verbetermaatregelen.

Het panel beveelt wel aan de positie en samenstelling van de opleidingscommissie te toetsen aan de toepasselijke wetgeving.

Het panel heeft vastgesteld dat de opleiding op een gewetensvolle wijze is ingegaan op de aanbevelingen van de vorige visitatie en daar ook daadwerkelijk gevolg aan heeft gegeven.

Beoordeling van de standaard

Op grond van de bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 9 *Kwaliteitszorg* als voldoende.

4.10 Standaard 10: Toetsing

Standaard 10. De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

De opleiding volgt het toetsbeleid van Hogeschool Viaa en de Leidraad Toetsing die door de Academie Social Work & Theologie in lijn met dat toetsbeleid is opgesteld.

In het eerste jaar is ongeveer de helft van de toetsen tentamen en de helft verslag of competentietoets. Het percentage verslagen en competentietoetsen neemt in het tweede en derde jaar toe.

De opleiding heeft een aantal maatregelen genomen om de kwaliteit van de toetsen te waarborgen. Zo is iedere toets onder andere voorzien van een toetsmatrijs waarin de relatie tussen leerdoelen en inhoud van de toets is uitgewerkt. Ook wordt er een leidraad en een checklist toetsing gehanteerd, en beoordelen twee docenten de toets, voordat deze wordt afgenomen.

Voor de eindwerken, zoals het profielwerkstuk en het onderzoeksproject, zijn handboeken geschreven waarin het proces, de begeleiding en de beoordeling waaronder de beoordelingscriteria zijn beschreven. Bij de onderzoeksprojecten is de beoordeling door twee examinatoren verplicht gesteld. Sommige onderzoeksprojecten worden door groepen van twee, drie of vier studenten uitgevoerd. Ieder van de studenten houdt een logboek bij om de individuele prestatie te kunnen beoordelen. Ook worden studenten geacht meelifters te melden.

Zoals onder standaard 9 gezegd, beschikt de opleiding over een examencommissie. Deze commissie is bevoegd voor alle vier opleidingen van de Academie Social Work & Theologie. De examencommissie ziet toe op de processen en de kwaliteit van de toetsing en examinering en waarborgt dat studenten op het gewenste niveau afstuderen. Namens de examencommissie beoordeelt de toetscommissie alle toetsen. De examencommissie zelf kijkt de onderzoeksprojecten na om de kwaliteit daarvan te bepalen. Ook stelt de commissie de examinatoren aan. De kennis van de examinatoren wordt bevorderd onder meer in de vorm van de cursus Basiskwalificatie Examinering. Ook is het voornemen van de examencommissie kalibreersessies te organiseren om de beoordeling van de eindwerken te toetsen.

Overwegingen

Het panel acht het beleid inzake toetsing en beoordeling van de opleiding naar behoren en afgestemd op de richtlijnen van de hogeschool.

Ook is het panel te spreken over de keuze van de toetsvormen. Deze sluiten aan op de aard van de te toetsen leerstof.

Het panel acht de maatregelen om de validiteit en betrouwbaarheid van de tentamens, opdrachten en eindwerken te waarborgen ruim voldoende. Wel vond het panel in de uitwerking daarvan de beoordeling van de onderzoeksprojecten door de examinatoren van deze eindwerken niet altijd goed navolgbaar en de beoordeling soms niet duidelijk genoeg onderbouwd. Daarom beveelt het panel aan dat zorgvuldiger te doen. Ook zou de opleiding volgens het panel onderzoeksprojecten in groepen ofwel moeten afschaffen ofwel de individuele prestatie strikter moeten beoordelen.

Het panel is te spreken over de taakopvatting van de examencommissie en de wijze waarop deze invulling aan haar verantwoordelijkheden geeft.

Beoordeling van de standaard

Op grond van bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 10 *Toetsing* als voldoende.

4.11 Standaard 11: Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 11. De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Bevindingen

Het panel heeft de toetsen van een aantal van de vakken van de opleiding bestudeerd.

Het panel heeft de eindwerken van in totaal tien afgestudeerden bestudeerd. Het ging bij deze eindwerken zowel om het onderzoeksproject als om het profielwerkstuk dat de afgestudeerden aan het einde van hun opleiding tot stand hebben gebracht. Mede omdat bij enkele van de onderzoeksprojecten het vermoeden van een onvoldoende rees, hebben verschillende panelleden de betreffende projecten bestudeerd en zijn deze onderzoeksprojecten uitvoerig binnen het panel besproken.

De alumni en de vertegenwoordigers van het beroepenveld met wie het panel heeft gesproken, waren positief over de voorbereiding van deze opleiding op functies in de beroepspraktijk.

Overwegingen

Het panel acht de toetsen van de vakken qua inhoud en diepgang naar behoren.

Het panel vindt de taalkundige uitvoering van de beide eindwerken, zijnde het onderzoeksproject en het profielwerkstuk, voor verbetering vatbaar en bepleit daaraan meer aandacht te besteden.

Naar de waarneming van het panel hebben de profielwerkstukken een praktisch gerichte vraagstelling en lijken ze eerder gericht te zijn op de *Bildung* van de studenten. Het panel pleit ervoor de opdracht in deze zin strikter te formuleren om zo meer recht te doen aan de aard van het profielwerkstuk.

Het panel is van oordeel dat de te verwachten ingrediënten waaronder hoofdvraag en deelvragen wel in de onderzoeksprojecten zijn opgenomen. De analyse zou in de ogen van het panel evenwel scherper moeten zijn en de reflectie zou sterker aangezet moeten worden. Het onderzoek zou strakker opgezet moeten worden vanuit het theoretisch kader en de onderzoeksvragen. Meer samenhang van onderzoeksvragen, methodologie, uitvoering van het onderzoek en de conclusies is gewenst. Ook mist het panel de integratie van de sociaal-agogische en theologische benadering in de projecten. Van de tien bestudeerde onderzoeksprojecten is er één door het panel als onvoldoende beoordeeld, ook als werd uitgegaan van de eigen beoordelingscriteria van de opleiding.

Bij een aantal van de door het panel als voldoende beoordeelde onderzoeksprojecten vond het panel de beoordeling van de opleiding zelf te hoog. Enkele onderzoeksprojecten bestonden uit alleen een literatuurstudie. Het panel acht deze vorm ontoereikend voor eindwerken van deze opleiding.

Het panel wijst op de tevredenheid onder alumni en vertegenwoordigers van het beroepenveld als een teken dat de opleiding aan de eisen van het werkveld beantwoordt.

Beoordeling van de standaard

Op grond van bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 11 *Gerealiseerde leerresultaten* als onvoldoende.

5. Overzicht van beoordelingen

Standaard	Beoordeling
Standaard 1. Beoogde leerresultaten	Voldoende
Standaard 2. Programma; oriëntatie	Voldoende
Standaard 3. Programma; inhoud	Voldoende
Standaard 4. Programma; leeromgeving	Voldoende
Standaard 5. Instroom	Voldoende
Standaard 6. Personeel	Voldoende
Standaard 7. Voorzieningen	Voldoende
Standaard 8. Begeleiding	Goed
Standaard 9. Kwaliteitszorg	Voldoende
Standaard 10: Toetsing	Voldoende
Standaard 11: Gerealiseerde leerresultaten	Onvoldoende
Opleiding als geheel	Voldoende

6. Aanbevelingen

In dit rapport zijn enkele aanbevelingen aan de opleiding opgenomen. Deze aanbevelingen worden hieronder samenvattend opgesomd.

- De internationale en interculturele ambities van de opleiding versterken en studenten opleiden tot professionals die van betekenis zijn in een globaliserende wereld.
- Het aandeel van het praktijkgerichte onderzoek in het bestaande curriculum uitbreiden. Het nieuwe curriculum kan daartoe een goede aanzet zijn.
- De integratie van de theologische en de sociaal-agogische denkwijze in het curriculum versterken.
- De elementen innovatie en ondernemerschap een prominenter plaats in het curriculum geven.
- De afstemming tussen de vakken en de stages onder de loep nemen, omdat deze in sommige gevallen niet optimaal is.
- De praktijksituatie in het onderwijs als uitgangspunt nemen voor de inhoud van vakken.
- De voorlichting aan aankomende studenten bijstellen, opdat hen duidelijk is welke plaats theologie in de opleiding inneemt en dat hen wordt gevraagd te reflecteren op hun eigen geloofsovertuiging.
- Aanvullend tijd inruimen om de docenten nader te scholen in de begeleiding en de beoordeling van onderzoek van de studenten.
- Nagaan of binnen het docententeam gewerkt kan worden aan de versterking van het beginsel van open orthodoxie, zijnde vanuit de eigen overtuiging de brug slaan naar andersdenkenden.
- Onderzoeken of efficiencywinst mogelijk is, bijvoorbeeld door het aantal commissies te beperken, om zo de werkdruk te verlagen.
- De positie en samenstelling van de opleidingscommissie toetsen aan de toepasselijke wetgeving.
- De beoordeling en de becijfering van de onderzoeksprojecten zorgvuldiger uit te voeren en deze beter navolgbaar te maken.
- De mogelijkheid van onderzoeksprojecten in groepen afschaffen of de individuele prestatie van studenten strikter beoordelen
- Meer aandacht besteden aan de taalkundige uitvoering van de beide eindwerken, onderzoeksproject en profielwerkstuk om deze eindwerken taalkundig op een hoger niveau te brengen.
- De opdracht van het profielwerkstuk strikter in de zin van de *Bildung* van studenten formuleren om zo meer recht te doen aan de aard van dat werkstuk.
- De kwaliteit van het onderzoeksproject verbeteren door de integratie van het sociaal-agogische enerzijds en het theologische aspect anderzijds, een betere samenhang tussen onderzoeksvragen, methodologie, uitvoering en conclusies, verdieping van de analyse en reflectie, en een strakkere opzet van de scriptie.